

УДК: 631.14.:633.1

Воронянська О.В.,

к.е.н., доцент

Таврійській державний агротехнологічний університет

ЗЕРНОВІЙ ГАЛУЗІ ПОТРІБНІ ЗМІНИ

***Анотація.** Доведено необхідність переходу зернової галузі на нові ресурсозберігаючі технології, підтримка державою впровадження сучасних технологій вирощування зерна.*

***Ключові слова:** зернова галузь, нульові технології, ресурсозбереження, державна підтримка, родючість ґрунтів, екологічні проблеми, машинно-тракторний парк.*

Постановка проблеми. Собівартість вирощування зернових культур в Україні є значною і в окремі роки за чисельних обставин негативно впливає на рівень прибутковості аграрних підприємств. Витрати виробництва складаються на основі технологічного процесу, прийнятого в галузі, використання яких в сучасних умовах стає неефективним. В світі накопичено досвід виробництва якісного зерна за рахунок технологій, що суттєво відрізняються від тих, які є традиційними у вітчизняному сільськогосподарському виробництві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розглядаючи рівень ефективності виробництва зерна, українські вчені все більше звертаються до світового досвіду використання технологій вирощування зернових культур без обов'язкової оранки ґрунтів, заощадження вологи в ґрунтах, стриманому внесенні мінеральних добрив і засобів захисту рослин, впровадженні біологічних технічних прийомів. Проблеми захисту українських чорноземів від руйнації і деградації, зниження витрат на виробництво зерна є предметом дослідження українських вчених, таких як Андрєєва Н., Бабинець Т.Л., Зубець М., Кобець М.І., Марчук Л.П., Россоха В.В., Танчик С. П., Шубравська О. та ін. Між тим, новітні технології не отримали широкого використання в Україні і, перш за все, в її Степовій зоні, в якій еродованість ґрунтів приймає загрозливі розміри.

Мета статті довести необхідність переходу на сучасні технології вирощування зернових культур, що спираються на ресурсозбереження, екологічний захист і підвищення родючості ґрунтів.

Основний матеріал. Зернове виробництво є галуззю сільського господарства з високими темпами окупності витрат і в значній мірі є локомотивом підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому при умові дотримання технологій, поліпшення сівозмін, виробничої спеціалізації.

В першу чергу це можливо тому, що зернові культури є високоліквідним товаром як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. При цьому, на відміну від більшості видів сировини для інших галузей виробництва, є щорічно поновлюваним ресурсом.

Останні десятиріччя характеризуються процесом відновлення агропромислового виробництва та окремих його галузей, трансформації аграрного сектора, впровадженням нових технологій, що відповідають світовому рівню виробництва та управління в сільському господарстві. Ці заходи дозволяють знизити залежність виробництва сільськогосподарської продукції від природнокліматичних умов, підвищують її конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Проте, великі проблеми пов'язані зі станом машинно-тракторного парку, більше 80% якого виробило свій термін служби і потребує підвищених витрат на підтримку його в працездатному стані. Високий ступінь зносу техніки призводить до того, що майже чверть її не приймає участі в польових роботах, а тому порушуються оптимальні терміни виконання польових робіт. З цих причин недобирається більше 11-12% врожаю. Через низьку якість і надійність техніки втрачається ще більше 10% врожаю. Зазначена проблема поглиблюється ще й тому, що сільськогосподарська техніка в Україні майже не виробляється (ті підприємства, що виробляли техніку для сільського господарства майже згорнули виробництво). До того ж існуючі вітчизняні зразки технічних засобів виробництва значно поступаються закордонним аналогам по всім технічним параметрам.

В Україні в 2011 році прийнята Програма “Зерно України – 2015”, а також ціла низка Законів і Указів Президента України, які передбачають

довести виробництво зерна до 71–80 млн. т. Але крім розробки і прийняття програм, необхідно переглянути принципи державної підтримки аграрної сфери і відійти від давно застарілих неефективних методів субсидування. До теперішнього часу в АПК існувала значна кількість різного роду компенсацій витрат (на ПММ, мінеральні добрива, засоби захисту рослин і т. д.) сільгоспвиробникам. Останні два роки всі виплати майже припинені. Проте, треба зауважити, що існуючий підхід щодо формування компенсаційних виплат є витратним механізмом підтримки сільського товаровиробника, так як не дає бажаного результату. Крім того, не вироблено чітких критеріїв для субсидування сільськогосподарських підприємств.

Відомо, що в основі конкурентоспроможності аграрної сфери розвинених країн лежить постійне вдосконалення технології виробництва щодо системного зниження виробничих і фінансових витрат. Світовий досвід також підтверджує, що родючості ґрунтів слід добиватися за допомогою технології. В числі країн застосовують таку практику США, Канада, Аргентина, Бразилія, Австралія.

В той же час в зерновому виробництві України одночасно реалізуються кілька типів технологій, що пов'язано з традиційною структурою виробництва і рівнем доходів різних категорій сільгоспвиробників. Найбільш успішно адаптуватися до умов ринкової економіки великі агрохолдинги, які активно застосовують інтенсивні ресурсозберігаючі технології, що передбачають використання в виробничому процесі всіх факторів інтенсифікації. При цьому використовуються різні типи обробітку ґрунту - від класичних відвальних до мінімальних та нульових, які оптимізуються у використовуваних сівозмінах.

Окремою серйозною проблемою землеробства є втрата унікальних чорноземних ґрунтів, що є наслідком масштабної вітрової та водної ерозії через особливо інтенсивної оранки плугом протягом цілого століття. Тільки в Херсонській області в 2007 році курні бурі нанесли шкоди полям, що оброблялись за традиційною технологією, знесенням родючого шару ґрунту. За різними даними, прославлені українські чорноземи на 11-12% склалися з гумусу. Зараз це багатство скоротилося втричі - до 4%. Використовуючи

технологію нульової обробки землі, стало можливим не тільки зупинити деградацію ґрунтів, а й поступово повертати втрачену родючість.

Механічна обробка ґрунту вже на підсвідомому рівні вкоренилася в головах наших товаровиробників, але розуміння того, що ґрунт не є відновлюваним ресурсом серед фермерів, політиків і суспільства в цілому веде до поступової зміни в підходах до захисту ґрунту.

Останнім часом ще одна небезпека з'явилась в аграрному виробництві. Як наголошує Міжнародний інститут стратегічних досліджень Великобританії у своїй щорічній доповіді, поряд з війнами і терористичною загрозою людству загрожує глобального потепління. Британські експерти вважають, що якщо не звертати уваги на кліматичні зміни, ефект від потепління буде порівнянний з ядерною катастрофою, і це відбудеться якщо не в цьому столітті, то безумовно в наступному. На думку аналітиків, дії, які будуть зроблені в наступні декілька років, визначать, чи буде друга половина XXI століття повна нестабільності і людських трагедій, пов'язаних зі зміною клімату.

При використанні традиційної технології землеробства левову частку витрат становлять пальне, амортизація техніки і трудовитрати. Значне мірою такий результат пов'язаний з тим, що зростання аграрного сектора и розвиток зернового ринку в істотному ступені ґрунтується на екстенсивних факторах.

Виділяють наступні особливості сучасного зернового виробництва:

- низька інноваційна активність, що знижує темпи впровадження досягнення біотехнологій, розробку нових технологій виробництва та переробки зерна в умовах глобальних кліматичних змін;

- не в повній мірі використовується якісне насіння і засоби хімізації, що знижує якість зерна і обмежує можливості конкурентоспроможності зернового виробництва;

- підвищення цін на хлібобулочні вироби посприяло скороченню внутрішнього споживання зерна на продовольчі цілі. Разом з тим, звернуте виробництво тваринницької продукції значно зменшилось споживання фуражного зерна;

- споживання та нерозвиненість сучасній технологій глибокої переробки зерна;

- інфраструктурні обмеження, в першу чергу дефіцит потужностей зі зберігання зерна та виробництва комбікормів, що потребує оптимізації територіальної структури їх розміщення;

- слабка зацікавленість держави і бізнесу в організації трансферту світових досягнень в технологіях і техніці, недостатній рівень їх використання у вітчизняній аграрній науці, системі сільськогосподарської освіти та підготовки кадрів.

Мінімізувати витрати пального, амортизації техніки і витрат праці та інших ресурсів можливо, якщо впровадити зберігаючі системи землеробства, зокрема технологію нульової обробки землі. Багаторічний досвід впровадження нової технології довів її високу ефективність в економічному та екологічному аспектах.

Головні принципи зберігаючих технологій:

збереження рослинних залишків на поверхні ґрунту;

використання сівозмін, що включають рентабельні культури та культури, що поліпшують родючість ґрунтів;

інтегрований підхід у боротьбі зі шкідниками та хворобами;

використання якісного насіння, придатних до даних технологій.

Нагадаємо, що мінімальна обробка ґрунту включає одну або ряд дрібних обробок ґрунту культиваторами. Солома і стерня знаходяться у вигляді мульчі у верхньому шарі ґрунту. А нульова обробка ґрунту - це повне виключення всіх видів обробки ґрунту. Прямий посів - посів по необробленому полю при збереженні стерні і рівномірно розкиданої соломи.

У зв'язку з цим, порівняння економічних показників свідчить, що економічно вигідніше вирощувати зернові культури по зберігаючих технологіях, тому що:

- економія паливно-мастильних матеріалів при мульчуючому посіві становить до 30 л (замість 60 л/га), при нульовій обробці – до 45 л. ;

- витрати праці зменшуються в 3 рази;
- за рахунок кращого збереження ґрунтової вологи підвищується врожайність в районах з низьким рівнем опадів;
- знижується ризик неврожаю в посушливі роки.

Для якнайшвидшого впровадження технологій зберігаючого землеробства на державному рівні повинна бути розроблена система заходів:

- створення програм фінансування для підтримки сільгоспвиробників на стадії перехідного періоду до зберігаючих технологій, що передбачають можливість пріоритетного придбання сучасних комплексів машин для зберігаючого землеробства та здешевлення ефективних хімічних засобів захисту рослин, гербіцидів суцільної дії;

- підтримка та розвиток виробництва сучасної, конкурентоспроможної техніки для технологій зберігаючого землеробства;

- орієнтація науково-дослідних та освітніх установ країни на дослідження, адаптацію і навчання технологіям зберігаючого землеробства;

- інформаційна політика, спрямована на висвітлення переваг зберігаючого землеробства.

В системі зберігаючого землеробства зниження витрат також забезпечується впровадженням елементів точного землеробства за допомогою спеціальної апаратури. До такого обладнання належить прилад паралельного водіння AgGPS. Цей пристрій дозволяє скоротити витрати за рахунок паралельного водіння та мінімізації перекриттів: заощаджує хімікати, паливо, час, виключає пропуски; розширює тимчасові можливості за рахунок роботи вночі та при поганій видимості.

Висновки. Досягнення аграрної науки і світовий досвід доводять необхідність впровадження в сучасне українське аграрне виробництво новітніх технологій вирощування зернових культур. В світі опрацьовані нульові та мінімальні технології, що дозволяють зберігати вологу в ґрунті, скорочувати темпи водяної і вітрової ерозії, підвищувати родючість нашої ґрунтового шару та, що дуже важливо, знизити витрати на виробництво зерна.

Література:

1. Бабинець Т.Л. Доцільність використання ресурсощадних технологій в Україні / Т. Л. Бабинець // АгроІнком. – 2012. – № 1. – С. 31-37.
2. Зубець М. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві: [монографія] / М. Зубець. – К.: Аграрна наука, 2009. – 192 с.
3. Россоха В. В. Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств: [монографія] / В. В. Россоха. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 444 с.
4. Танчик С. П. Основні напрями розвитку землеробства в Україні / С. П. Танчик // Пропозиція. – 2008. – № 10. – С. 51-56.
5. [електронний ресурс] // режим доступу: <http://www.agroline.ru>
6. [електронний ресурс] // режим доступу: <http://www.agrosouz.ua>
7. [електронний ресурс] // режим доступу: <http://www.zkombain.ru>

Аннотація. Доказана необхідність переходу зернової отрасли на нові ресурсозберігаючі технології, підтримки державством впровадження сучасних технологій вирощування зерна.

Ключевые слова: зерновая отрасль, нулевая технология, ресурсосбережение, государственная поддержка, плодородие почв, экологические проблемы, машинно-тракторный парк.

Summary. The necessity of the transition grain industry to new resource-saving technologies, supporting the state of modern technology for crops.

Keywords: Grain industry, zero technology, resource, government support, soil fertility, environmental issues, machines and tractors.

УДК 337.34

Ганич Іван Миколайович
Ст. викладач кафедри фінансово-економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах сьогоденного конкурентного середовища успішна підприємницька діяльність стає можливою лише за наявності ефективною системи економічної безпеки, центральне місце в якій займає захист комерційної таємниці суб'єктів господарювання. У статті обґрунтована необхідність створення інституту комерційної таємниці на